

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

એચ.એન. શંકરા શાસ્ત્રી

વિરુદ્ધ

ધી આસિસ્ટન્ટ ડાયરેક્ટર ઓફ એગ્રીકલ્ચર, કર્ણાટક

૬ મે, ૨૦૦૪

[ન્યાયમૂર્તિ શિવરાજ વી. પાટિલ અને ન્યાયમૂર્તિ ડી.એમ. ધર્માધિકારી]

ગ્રાહક સુરક્ષા અધિનિયમ, ૧૯૮૬; કલમ ૧૪(૧):

ગ્રાહકે સબ-સ્ટાન્ડર્ડ ગુણવત્તાના બિયારણ વેચવા બદલ વિકેતા વિરુદ્ધ

ફરિયાદ નોંધાવી જેના પરિણામે તેને નુકસાન/ક્ષતિ થઈ- ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમે
વિકેતાને બિયારણની કિંમત અને વળતર પણ પાછું આપવાનો નિર્દેશ
આપ્યો- સ્ટેટ કમિશને વિકેતાને બિયારણની વાસ્તવિક કિંમત અને તેના પર
વ્યાજ પાછું આપવાનો નિર્દેશ આપીને આદેશમાં સુધારો કર્યો- નેશનલ
કમિશન દ્વારા રિવિઝન પિટિશન ફગાવી દેવામાં આવી- અપીલ પર, ઠરાવ્યું:
કારણ કે અધિનિયમ ઘડવાનો ઉદ્દેશ્ય ગ્રાહકના હિતોને વધુ સારી રીતે સુરક્ષિત
કરવાનો હતો, તેથી અધિનિયમની જોગવાઈઓનો હેતુ પાર પાડવા માટે
તર્કસંગત રીતે અર્થઘટન થવું જોઈએ- કારણ કે ફરિયાદીએ સાબિત કર્યું હતું
કે વિકેતા દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા બિયારણ ખામીયુક્ત હતા, સ્ટેટ
કમિશને ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમના સુવ્યવસ્થિત આદેશમાં સુધારો કરીને ભૂલ કરી,
જેમાં વળતરને બાકાત રાખવામાં આવ્યું હતું, આ આધાર પર કે ફરિયાદીએ
કોઈપણ તથ્યો/દલીલો વિના નુકસાન ટાળવા માટે યોગ્ય પગલાં લીધા ન
હતા- તેથી, સ્ટેટ કમિશન/નેશનલ કમિશનનો આદેશ રદ કરવામાં આવે છે

અને ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમનો આદેશ પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે.

ફરિયાદી-ગ્રાહકે જમીનમાં ડાંગર ઉગાડવા માટે બિયારણ વાવવા અને રોપવા માટે પ્રતિવાદી-રાજ્ય પાસેથી ડાંગરના બિયારણ ખરીદ્યા હતા. જોકે, બિયારણ યોગ્ય રીતે અંકુરિત થયા ન હતા. તેણે પ્રતિવાદીને ફરિયાદ કરી, જેમણે જમીનનું નિરીક્ષણ કરવા અને અહેવાલ સુપરત કરવા માટે એક અધિકારીને નિયુક્ત કર્યા. અધિકારીએ અહેવાલ આપ્યો કે અંકુરણ ભાગ્યે જ ૧૦ થી ૨૦ ટકા હતું. પ્રતિવાદીએ બદલામાં નેશનલ સીડ્સ કોર્પોરેશન, જે બિયારણના સપ્લાયર હતા, ને સબ-સ્ટાન્ડર્ડ ગુણવત્તાના બિયારણના પુરવઠાને કારણે ગ્રાહકને થયેલા નુકસાન વિશે જાણ કરી અને તે નેશનલ સીડ્સ કોર્પોરેશન ગ્રાહકને થયેલા નુકસાનની ભરપાઈ કરવા માટે જવાબદાર હતા. નેશનલ સીડ્સ કોર્પોરેશને કોઈ જવાબ આપ્યો ન હતો. ગ્રાહકે ગ્રાહક સુરક્ષા અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ વિકેતા વિરુદ્ધ બિયારણની કિંમત

પાછી આપવા અને વળતરનો દાવો કરતી ફરિયાદ દાખલ કરી. ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમે પ્રતિવાદીઓને બિયારણની કિંમત અને વળતર તરીકે ચોક્કસ રકમ પાછી આપવાનો નિર્દેશ આપ્યો. અપીલ પર, સ્ટેટ કમિશને પ્રતિવાદીને બિયારણની કિંમત અને તેના પર વ્યાજ પાછું આપવાનો નિર્દેશ આપીને આદેશમાં સુધારો કર્યો. જોકે, તેણે વળતરની રકમ એ આધાર પર રદ કરી કે ગ્રાહકે આવા નુકસાનને ટાળવા માટે યોગ્ય પગલાં લીધા ન હતા. ગ્રાહકે રિવિઝન પિટિશન દાખલ કરી જે નેશનલ કમિશન દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હતી. તેથી વર્તમાન અપીલ.

અપીલને મંજૂર કરતા, કોર્ટે

ઠરાવ્યું: ૧.૧. સ્ટેટ કમિશને તેના અભિગમમાં એક ગંભીર ભૂલ કરી, અરજદાર પાસેથી તેને નુકસાન ટાળવા માટે પગલાં લેવાની અપેક્ષા રાખી, તેમ છતાં પ્રતિવાદી દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલ માલ ખામીયુક્ત હતો. સ્ટેટ

કમિશનનો અભિગમ ફક્ત સૈદ્ધાંતિક હતો અને વાજબી ન હતો, કારણ કે તે સંબંધમાં કોઈ સહાયક તથ્યો કે દલીલો નહોતી. [૪૧૧-બી-સી]

૧.૨. ગ્રાહક સુરક્ષા અધિનિયમ, ૧૯૮૬ ની કલમ ૧૪(૧) હેઠળ, જો ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમ સંતુષ્ટ થાય કે જે માલ સામે ફરિયાદ કરવામાં આવી છે તેમાં કોઈ ખામી છે, તો તે રાહત આપી શકે છે જેમાં માલની કિંમત પાછી આપવી અને ગ્રાહકને થયેલા કોઈપણ નુકસાન માટે વળતરનો સમાવેશ થાય છે. ગ્રાહકને રાહત આપવી તે તેણે વૈકલ્પિક વ્યવસ્થા કરી હોવી જોઈતી હતી કે કેમ તેના પર આધાર રાખતી નથી. વર્તમાન કેસમાં, અરજદાર માટે એ સાબિત કરવું પૂરતું હતું કે પ્રતિવાદી દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા ડાંગરના બિયારણ ખામીયુક્ત હતા. [૪૧૧-એફ-જી]

૧.૩. સ્ટેટ કમિશને અધિનિયમના મુખ્ય ઉદ્દેશ્યને ધ્યાનમાં રાખ્યો નથી જે ગ્રાહકોના હિતને વધુ સારી રીતે સુરક્ષિત કરવા માટે ઘડવામાં આવ્યો હતો.

અધિનિયમ કાયદાના પરોપકારી ભાગોમાંથી એક છે જેનો હેતુ ગ્રાહકોના મોટા સમૂહને શોષણથી બચાવવાનો છે. અધિનિયમની જોગવાઈઓનું અધિનિયમમાં નિર્ધારિત ઉદ્દેશ્યને પ્રાપ્ત કરવા માટે તર્કસંગત રીતે અર્થઘટન થવું જોઈએ. [૪૧૧-એચ; ૪૧૨-એ]

સેક્રેટરી, શિરૂમુદુગન, કોઓપરેટિવ એગ્રીકલ્ચરલ ક્રેડિટ સોસાયટી વિરુદ્ધ એમ. લલિતા (ડેડ) થુ એલ.આર.એસ. &ઓર્સ., (૨૦૦૪) ૧ એસસીસી ૩૦૫ અને લખનૌ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી વિરુદ્ધ એમ.કે. ગુપ્તા, (૧૯૯૪) ૧ એસસીસી ૨૪૩, પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૧.૪. અધિનિયમની પ્રસ્તાવના વૈધાનિક ઇરાદાને શોધવા માટે ઉપયોગી સહાય પૂરી પાડી શકે છે. ગ્રાહક સુરક્ષા અધિનિયમ 'ગ્રાહકોના હિતના રક્ષણ માટે' ઘડવામાં આવ્યો હતો. 'રક્ષણ' શબ્દનો ઉપયોગ અધિનિયમના નિર્માતાઓના મન માટે ચાવી પૂરી પાડે છે. વિવિધ વ્યાખ્યાઓ અને

જોગવાઈઓ જે આ ઉદ્દેશ્યને પ્રાપ્ત કરવાનો વિસ્તૃત પ્રયાસ કરે છે તેનું આ પ્રકાશમાં અર્થઘટન કરવું પડશે, જોકે આ સ્થાપિત દૃષ્ટિકોણથી વિચલિત થયા વિના કે પ્રસ્તાવના કોઈપણ જોગવાઈના સાદા અર્થને નિયંત્રિત કરી શકતી નથી. [૪૧૨-ડી-ઇ]

૧.૫ અધિનિયમનું મહત્વ ગ્રાહકને સીધી રીતે બજાર અર્થતંત્રમાં ભાગ લેવા સક્ષમ બનાવીને સમાજના કલ્યાણને પ્રોત્સાહન આપવામાં રહેલું છે. તે ગ્રાહકની લાચારીને દૂર કરવાનો પ્રયાસ કરે છે જેનો તે શક્તિશાળી વ્યવસાય સામે સામનો કરે છે, જેને 'રેકેટનું નેટવર્ક'અથવા એવા સમાજ તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે જેમાં 'ઉત્પાદકોએ બાકીનાને લૂંટવા'માટે 'સત્તા સુરક્ષિત કરી છે'અને જાહેર સંસ્થાઓની શક્તિ જે નિષ્ક્રિયતાના ભંડારમાં અધોગતિ કરી રહી છે જ્યાં કાગળો ફરજ અને જવાબદારી તરીકે એક ડેસ્ક પરથી બીજા ડેસ્ક પર જતા નથી પરંતુ બાહ્ય વિચારણા માટે જતા હોય છે, જે સામાન્ય માણસને

લાચાર, મૂંઝવણ અને આઘાતમાં મૂકી દે છે. આ વ્યાધિ એટલી પ્રચલિત, વ્યાપક અને ઊંડી બની રહી છે કે સમાજ તેની સામે પરેશાન થવા, ફરિયાદ કરવા અને લડવાને બદલે તેને જીવનના ભાગ રૂપે સ્વીકારી રહ્યો છે. સંજોગોમાં, નેશનલ કમિશન દ્વારા સમર્થિત સ્ટેટ કમિશનનો આદેશ ટકાવી શકાયો ન હતો. તેથી, ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમ દ્વારા કરવામાં આવેલો આદેશ પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. [૪૧૨-એફ-જી-એચ; ૪૧૩-એ, બી]

સિવિલ એપેલેટ જ્યુરિસ્ટિક્શન: સિવિલ અપીલ નંબર ૨૨૫૩ / ૧૯૯૯.

નેશનલ કન્સ્યુમર ડિસ્પ્યુટ્સ રિફ્રેસલ કમિશન, નવી દિલ્હીના ચુકાદા અને આદેશ તારીખ ૧.૭.૯૮ માંથી આર.પી. નંબર ૧૩૨૧ ઓફ ૧૯૯૬.

અરજદાર માટે પી.આર. રામાસેષ.

પ્રતિવાદી માટે મલિકા અર્જુન રેડ્ડી, એસ.આર. હેગડે અને અનિલ કે. મિશ્રા.

કોર્ટનો ચુકાદો શિવરાજ વી. પાટિલ દ્વારા આપવામાં આવ્યો

અરજદારે કન્ઝ્યુમર ડિસ્પ્યુટ્સ રિડ્રેસલ ફોરમ (ટૂંકમાં 'ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમ') નો સંપર્ક કરીને ફરિયાદ કરી હતી કે તેણે પ્રતિવાદી પાસેથી તેની ૭ એકર જમીનમાં ડાંગર ઉગાડવા માટે બિયારણ વાવવા અને રોપવા માટે પ્રતિ થેલી ૧૩૫ ના ભાવે ડાંગરના બિયારણની ૧૦ થેલીઓ ખરીદી હતી. જ્યારે તેણે નર્સરીમાં બિયારણ વાવ્યા, ત્યારે તે યોગ્ય રીતે અંકુરિત થયા ન હતા. તેણે પ્રતિવાદીને ફરિયાદ કરી; પ્રતિવાદીએ અરજદારને પૂરા પાડવામાં આવેલા બિયારણની ગુણવત્તા વિશે તેનો અહેવાલ સુપરત કરવા માટે કૃષિ વિસ્તરણ અધિકારીને જમીનનું નિરીક્ષણ કરવા માટે નિયુક્ત કર્યા; ઉપરોક્ત અધિકારીએ સ્થળનું નિરીક્ષણ કર્યા પછી, અહેવાલ આપ્યો કે અંકુરણ ભાગ્યે જ ૧૦ થી ૨૫% હતું; અહેવાલ પ્રાપ્ત કર્યા પછી, પ્રતિવાદીએ માર્કેટિંગ

ઓફિસર, નેશનલ સીડ કોર્પોરેશન, મૈસુરને એક પત્ર લખીને જણાવ્યું કે અરજદારને વેચાયેલા સબ-સ્ટાન્ડર્ડ ડાંગરના બિયારણને કારણે, અરજદારે તેની ૭ એકર જમીન ખાલી અને ખેડ્યા વગરની છોડવી પડી હતી અને નેશનલ સીડ કોર્પોરેશન નુકસાનની ભરપાઈ કરવા માટે જવાબદાર છે. નેશનલ સીડ કોર્પોરેશને, પ્રતિવાદીની વિનંતી છતાં, મૂલ્યાંકન માટે સ્થળનું નિરીક્ષણ કરવા માટે કોઈ તકનીકી નિષ્ણાતને નિયુક્ત કર્યા ન હતા. અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, સામાન્ય રીતે, તેને તેની ૭ એકર જમીનમાંથી ૫૦ ક્વિન્ટલ ડાંગર મળ્યા હોત, જેનું મૂલ્ય તે સમયે પ્રવર્તતા સૌથી ઓછા ભાવે ગણતરી કરતા રૂ. ૧૫,૭૫૦/- થયું હોત. તેથી, તેણે પ્રતિવાદી પાસેથી રૂ. ૧૭,૧૦૦/- અને તેના પરિણામી રાહતની માંગ કરી. પ્રતિવાદીનો એકમાત્ર બચાવ એ હતો કે નેશનલ સીડ કોર્પોરેશન, જેણે ડાંગરના બિયારણનો પુરવઠો કર્યો હતો, તે નુકસાનની ભરપાઈ કરવા માટે સીધી રીતે જવાબદાર હતી અને તેને કાર્યવાહીમાં પક્ષકાર બનાવવો જોઈતો

હતો અને પ્રતિવાદી નુકસાનની ભરપાઈ કરવા માટે જવાબદાર ન હતો. એવો કોઈ વિવાદ નહોતો કે પ્રતિવાદીએ અરજદારને પ્રતિ થેલી ૧૩૫ ના ભાવે ડાંગરના બિયારણ વેચ્યા હતા. ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમે સ્વીકૃત તથ્યો પર ઠરાવ્યું કે પ્રતિવાદી અરજદારના સંબંધમાં 'વેપારી' હતો. બંને પક્ષોએ ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમ સમક્ષ સંબંધિત સોગંદનામા દાખલ કર્યા અને અરજદારે, વધુમાં તેના દાવાના સમર્થનમાં બે દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા. ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમે નોંધ્યું કે અરજદારના સોગંદનામામાં કરેલા નિવેદનને, કે તે તેના દ્વારા ખરીદેલા બિયારણના બિન-અંકુરણને કારણે તેની ૭ એકર જમીનમાં ડાંગર ઉગાડી અને લણણી કરી શક્યો ન હતો, પ્રતિવાદી દ્વારા નકારવામાં આવ્યું ન હતું; પ્રતિવાદીએ ફક્ત એ વિશે તેની અજ્ઞાનતા જણાવી હતી કે શું અરજદારને તેની ૭ એકર જમીન ખેડ્યા વગરની છોડવી પડી હતી. પક્ષકારોની દલીલો અને તેની સમક્ષ મૂકવામાં આવેલી સામગ્રીને ધ્યાનમાં લીધા પછી, ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમે પ્રતિવાદીને ડાંગરના બિયારણની કિંમત પાછી આપવા અને

વ્યવહારના પરિણામે તેને થયેલા નુકસાનની ભરપાઈ તરીકે અરજદારને રૂ.

૧૭,૫૦૦/- ની રકમ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપ્યો. અરજદારને ખર્ચ તરીકે રૂ.

૧૦૦/- ચૂકવવાનો વધુ નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો.

પ્રતિવાદીએ કર્ણાટક સ્ટેટ કન્ઝ્યુમર ડિસ્પ્યુટ્સ રિડ્રેસલ કમિશન (ટૂંકમાં 'સ્ટેટ

કમિશન') સમક્ષ અપીલમાં આ બાબત લીધી. સ્ટેટ કમિશને ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમ

દ્વારા નોંધાયેલા તારણો સાથે સહમતી વ્યક્ત કરી પરંતુ ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમના

આદેશમાં સુધારો કરીને પ્રતિવાદીને અરજદારને બિયારણની કિંમત રૂ.

૧,૩૫૦/- અને તેના પર ખરીદીની તારીખથી વાર્ષિક ૧૮% ના દરે વ્યાજ

પાછું આપવાનો નિર્દેશ આપ્યો. સ્ટેટ કમિશને અરજદારને વળતર તરીકે રૂ.

૧,૦૦૦/- ની રકમ પણ એનાયત કરી. અરજદારને ચૂકવવામાં આવનારા

વળતરની રકમમાં સુધારો કરવાનું કારણ સ્ટેટ કમિશનના આદેશના ફકરા ૭

માં જોવાનું છે જે વાંચે છે: -

"૭. નર્સરીમાં ડાંગરના બિયારણનું અંકુરણ તેને વાવ્યા પછી ૩-૧૦ દિવસના સમયગાળામાં થાય છે. તેથી, ફરિયાદી ૧૦-૧૨ દિવસના સમયગાળામાં જાણી શકશે કે તે યોગ્ય અંકુરણ હતું કે નહીં. જ્યારે ફરિયાદીને ખબર પડી કે યોગ્ય અંકુરણ નથી, ત્યારે તેણે કેટલાક અન્ય બિયારણ ખરીદ્યા હોત અને તેને નર્સરીમાં મૂકીને તેની જમીનમાં રોપ્યા હોત, જે તેણે કર્યું નથી. ફક્ત એટલા માટે કે ફરિયાદીએ સબ-સ્ટાન્ડર્ડ બિયારણને કારણે તેની જમીનમાં પાક લીધો નથી, તે કહી શકાય નહીં કે તે વિરોધી પક્ષના કોઈપણ કૃત્યને કારણે હતું. વિરોધી પક્ષ, અલબત્ત, ફરિયાદીને બિયારણની કિંમત પાછી આપવા અને નર્સરીમાં તેને વાવવા માટે ચોક્કસ રકમનું વળતર આપવા માટે જવાબદાર છે."

સ્ટેટ કમિશનના આદેશથી વ્યથિત અને અસંતુષ્ટ, અરજદારે નેશનલ કન્ઝ્યુમર ડિસ્પ્યુટ્સ રિડ્રેસલ કમિશન (ટૂંકમાં 'નેશનલ કમિશન') સમક્ષ

રિવિઝન પિટિશન દાખલ કરી. ઉપરોક્ત કમિશને સ્ટેટ કમિશન દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશમાં કોઈ ગેરકાયદેસરતા કે અધિકારક્ષેત્રીય ભૂલ ન મળી હોવાનું અવલોકન કરીને રિવિઝન પિટિશનને સારાંશમાં ફગાવી દીધી. તેથી, આ અપીલ.

પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલે તેમની દલીલોમાં તે જ રજૂઆતોનું પુનરાવર્તન કર્યું જે ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમ અને સ્ટેટ કમિશન સમક્ષ કરવામાં આવી હતી.

સ્વીકૃત સ્થિતિ અને ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમ તેમજ સ્ટેટ કમિશન બંને દ્વારા મળેલા તથ્યોને ધ્યાનમાં રાખીને, ફરીથી તેનો ઉલ્લેખ કરવો બિનજરૂરી છે. એકમાત્ર મુદ્દો જેની તપાસ કરવાની જરૂર છે તે એ છે કે શું સ્ટેટ કમિશન ઉપર કાઢવામાં આવેલા ફકરા ૭ માં નોંધાયેલા કારણોસર વળતરની રકમ ઘટાડવામાં યોગ્ય અને વાજબી હતું. અમારા મતે, સ્ટેટ કમિશને તેના અભિગમમાં એક ગંભીર ભૂલ કરી, અરજદાર પાસેથી તેને નુકસાન ટાળવા માટે પગલાં લેવાની

અપેક્ષા રાખી, તેમ છતાં પ્રતિવાદી દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલ માલ ખામીયુક્ત હતો. સ્ટેટ કમિશનનો અભિગમ ફક્ત સૈદ્ધાંતિક હતો અને વાજબી ન હતો, કારણ કે તે સંબંધમાં કોઈ સહાયક તથ્યો કે દલીલો નહોતી. એ નિર્દેશ કરી શકાય છે કે પ્રતિવાદીએ ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમ અથવા સ્ટેટ કમિશન સમક્ષ દલીલ કરી ન હતી કે અરજદાર કાળજી રાખીને અથવા વૈકલ્પિક વ્યવસ્થા કરીને પોતાને નુકસાનથી બચાવી શક્યો હોત. સ્ટેટ કમિશન પણ ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમના આદેશમાં ફક્ત આ આધાર પર સુધારો કરવામાં યોગ્ય ન હતું કે અરજદાર સાવચેત રહી શક્યો હોત અને અન્ય બિયારણ મેળવીને તેની ૭ એકર જમીન ખેડી શક્યો હોત. તેણે એ ધ્યાનમાં રાખ્યું ન હતું કે કૃષિ કાર્યની પ્રકૃતિ, અંકુરણ માટે નર્સરીમાં બિયારણ વાવવું અને ત્યારબાદ તેને જમીનમાં રોપવું તે સંપૂર્ણપણે ઋતુ અને જરૂરી સમય પર આધાર રાખે છે; બિયારણ નાખવામાં અથવા તેને રોપવામાં બે અઠવાડિયાનો વિલંબ ઉપયોગી ન હોઈ શકે અને ઘણી વાર તે વાવવામાં આવે તો પણ ડાંગરનો પાક ઉગાડવામાં

મદદ કરી શકતું નથી; કદાચ ઉપજ ન્યૂનતમ અને અવ્યવહારુ હોત. તે જે પણ હોય, આ બાબતના આ પાસાને સ્પર્શ કરતી ન તો કોઈ દલીલ હતી ન તો કોઈ પુરાવા હતા.

ગ્રાહક સુરક્ષા અધિનિયમ, ૧૯૮૬ (ટૂંકમાં 'અધિનિયમ') ની કલમ ૧૪(૧) હેઠળ જો ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમ સંતુષ્ટ થાય કે જે માલ સામે ફરિયાદ કરવામાં આવી છે તેમાં કોઈ ખામી છે, તો તે રાહત આપી શકે છે જેમાં ડાંગરની કિંમત પાછી આપવી અને ગ્રાહકને થયેલા કોઈપણ નુકસાન માટે વળતરનો સમાવેશ થાય છે. ગ્રાહકને રાહત આપવી તે તેણે વૈકલ્પિક વ્યવસ્થા કરી હોવી જોઈતી હતી કે કેમ તેના પર આધાર રાખતી નથી. વર્તમાન કેસમાં, અરજદાર માટે એ સાબિત કરવું પૂરતું હતું કે પ્રતિવાદી દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા ડાંગરના બિયારણ ખામીયુક્ત હતા.

આ સંબંધમાં, ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમ અને સ્ટેટ કમિશને તથ્યોના સુસંગત તારણો

નોંધ્યા છે. સ્ટેટ કમિશને પણ અધિનિયમના મુખ્ય ઉદ્દેશ્યને ધ્યાનમાં રાખ્યો નથી, જે ગ્રાહકોના હિતને વધુ સારી રીતે સુરક્ષિત કરવા માટે ઘડવામાં આવ્યો હતો. અધિનિયમ કાયદાના પરોપકારી ભાગોમાંથી એક છે જેનો હેતુ ગ્રાહકોના મોટા સમૂહને શોષણથી બચાવવાનો છે. અધિનિયમની જોગવાઈઓનું અધિનિયમમાં નિર્ધારિત ઉદ્દેશ્યને પ્રાપ્ત કરવા માટે તર્કસંગત રીતે અર્થઘટન થવું જોઈએ. ફોરમ્સનો અભિગમ તકનીકી કરતાં અધિનિયમના હેતુ સાથે સુસંગત હોવો જોઈએ. સેક્રેટરી, શિરૂમુરુગન કોઓપરેટિવ એગ્રીકલ્ચરલ ક્રેડિટ સોસાયટી વિરુદ્ધ એમ. લલિતા (ડેડ) થુ એલ.આર.એસ. અને અન્ય ૨૦૦૩ સીસીસી ૩૯૪ (એનએસ) : ૨૦૦૪ (૧) એસસીસી ૩૦૫) માં, આ કોર્ટે વ્યક્ત કર્યું છે કે 'અધિનિયમની યોજના અને ગ્રાહકોના હિતોને વધુ સારી રીતે સુરક્ષિત કરવા માટે પ્રાપ્ત કરવા માંગતા હેતુને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં રાખીને, જોગવાઈઓનું વ્યાપક, હકારાત્મક અને હેતુપૂર્ણ રીતે અર્થઘટન થવું જોઈએ."આ કોર્ટે લખનૌ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી

વિરુદ્ધ એમ.કે. ગુપ્તા ૧૯૯૪(૧) સીસીસી ૨૭૮ (એનએસ) : ૧૯૯૪ (૧)
એસસીસી ૨૪૩) માં અવલોકન કર્યું છે કે "અધિનિયમનો હેતુ, તે જે ઉદ્દેશ્ય
પ્રાપ્ત કરવા માંગે છે અને તે જે સામાજિક હેતુને પ્રોત્સાહન આપવા માંગે છે તે
નક્કી કરવું યોગ્ય લાગે છે કારણ કે તે સામેલ મુદ્દાને સમજવામાં અને
અધિનિયમની વિવિધ જોગવાઈઓનું અસરકારક રીતે અર્થઘટન કરવામાં
મદદ કરશે. અધિનિયમની પ્રસ્તાવનાથી શરૂ કરીએ જે વૈધાનિક ઇરાદાને
શોધવા માટે ઉપયોગી સહાય પૂરી પાડી શકે છે, તે 'ગ્રાહકોના હિતના રક્ષણ
માટે' ઘડવામાં આવ્યો હતો. 'રક્ષણ' શબ્દનો ઉપયોગ અધિનિયમના
નિર્માતાઓના મન માટે ચાવી પૂરી પાડે છે. વિવિધ વ્યાખ્યાઓ અને
જોગવાઈઓ જે આ ઉદ્દેશ્યને પ્રાપ્ત કરવાનો વિસ્તૃત પ્રયાસ કરે છે તેનું આ
પ્રકાશમાં અર્થઘટન કરવું પડશે, જોકે આ સ્થાપિત દૃષ્ટિકોણથી વિચલિત
થયા વિના કે પ્રસ્તાવના કોઈપણ જોગવાઈના સાદા અર્થને નિયંત્રિત કરી
શકતી નથી. હકીકતમાં, કાયદો સામાન્ય માણસને આવા ગેરવ્યવહારોથી

બચાવવાની લાંબા સમયથી અનુભવાયેલી આવશ્યકતાને પૂર્ણ કરે છે જેના માટે સામાન્ય કાયદા હેઠળનો ઉપાય વિવિધ કારણોસર ભ્રામક બની ગયો છે. રાજ્યને હસ્તક્ષેપ કરવાની અને ગ્રાહકોના હિતોનું રક્ષણ કરવાની મંજૂરી આપતા વિવિધ કાયદાઓ અને નિયમો અવૈધ લોકો માટે સ્વર્ગ બની ગયા છે કારણ કે અમલીકરણ મશીનરી કાં તો ચાલતી નથી અથવા તે અપ્રભાવી, બિનકાર્યક્ષમ રીતે અને કારણોસર ચાલે છે, જેને જણાવવા જરૂરી નથી. અધિનિયમનું મહત્વ ગ્રાહકને સીધી રીતે બજાર અર્થતંત્રમાં ભાગ લેવા સક્ષમ બનાવીને સમાજના કલ્યાણને પ્રોત્સાહન આપવામાં રહેલું છે. તે ગ્રાહકની લાચારીને દૂર કરવાનો પ્રયાસ કરે છે જેનો તે શક્તિશાળી વ્યવસાય સામે સામનો કરે છે, જેને 'રેકેટનું નેટવર્ક' અથવા એવા સમાજ તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે જેમાં 'ઉત્પાદકોએ બાકીનાને લૂંટવા' માટે 'સત્તા સુરક્ષિત કરી છે' અને જાહેર સંસ્થાઓની શક્તિ જે નિષ્ક્રિયતાના ભંડારમાં અધોગતિ કરી રહી છે જ્યાં કાગળો ફરજ અને જવાબદારી તરીકે એક ડેસ્ક પરથી બીજા ડેસ્ક પર જતા

નથી પરંતુ બાહ્ય વિચારણા માટે જતા હોય છે, જે સામાન્ય માણસને લાચાર, મૂંઝવણ અને આઘાતમાં મૂકી દે છે. આ વ્યાધિ એટલી પ્રચલિત, વ્યાપક અને ઊંડી બની રહી છે કે સમાજ તેની સામે પરેશાન થવા, ફરિયાદ કરવા અને લડવાને બદલે તેને જીવનના ભાગ રૂપે સ્વીકારી રહ્યો છે. આ અવિશ્વસનીય છતાં કઠોર વાસ્તવિકતાઓમાં આ કાયદો એક ચાંદીની રેખા જેવો લાગે છે, જે સમય જતાં આ સડોને રોકવામાં સફળ થઈ શકે છે.

ઉપર જણાવેલી બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, નેશનલ કમિશન દ્વારા સમર્થિત સ્ટેટ કમિશનના આદેશને ટકાવી રાખવો અમને મુશ્કેલ લાગે છે. તેથી, સ્ટેટ કમિશનના આદેશને સમર્થન આપતો પડકારાયેલો આદેશ રદ કરવામાં આવે છે અને ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમ દ્વારા કરવામાં આવેલો આદેશ પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. અપીલ તદનુસાર મંજૂર કરવામાં આવે છે. કોઈ ખર્ચ નહીં.

એસ.કે.એસ.

અપીલ મંજૂર.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.